

Odpowiedzi na pytania zawarte w piśmie z dnia 8 sierpnia 2022 r.

1. System udzielania zgód na kontrolę operacyjną służb musi gwarantować sprawowanie realnej kontroli przez niezależny sąd składający się z niezawisłych sędziów. Realną kontrolę, czyli taką, w której sąd ma odpowiednio dużo czasu na gruntowne zapoznanie się ze złożonym wnioskiem i podjęcie decyzji. W obecnych warunkach centralizacja polegająca na przekazaniu uprawnień w tym zakresie Wydziałowi I warszawskiego Sądu Okręgowego nie gwarantuje realnej, niezależnej kontroli. Najlepiej, aby w ramach każdej apelacji był wyznaczony właściwy wydział sądu okręgowego, w którym do orzekania powinni być dopuszczeni tylko sędziowie z minimum 10 letnim stażem orzeczniczym (wyliminuje to sędziów powołanych na wniosek neo-KRS).
2. Kontrolę parlamentarną nad służbami specjalnymi powinna dalej sprawować Komisja ds. służb specjalnych, jednak uprawnienia jej członków należy zwiększyć. Najlepiej o niektóre uprawnienia przysługujące prokuratorom (np. kierowanie aktów oskarżenia; prowadzenie i nadzorowanie postępowań karnych, wytaczanie powództw w sprawach cywilnych; składanie wniosków i udział w postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych; branie udziału w postępowaniu administracyjnym, podejmując środki prawem przewidziane, mające na celu jednolite stosowanie prawa, zaskarżając do sądu niezgodne z prawem decyzje administracyjne, oraz w postępowaniu sądowym w sprawach zgodności z prawem tych decyzji). Przewodniczącym Komisji powinien obligatoryjnie być przedstawiciel opozycji, zaś w składzie opozycja powinna mieć większość.
3. Kwestia powołania niezależnego organu sprawującego nadzór nad służbami specjalnymi jest warta rozważenia. Organ taki musi być jednak niezależny od administracji rządowej, zwłaszcza od Prezesa Rady Ministrów.
4. Organ powołany do kontroli służb specjalnych winien się składać z sędziów w stanie spoczynku, najlepiej w składzie 3 osób, powoływanych na kadencję 5-letnią przez Sejm, za zgodą Senatu, przy czym co najmniej dwóch kandydatów winno być wybranych spośród kandydatów wskazanych przez ugrupowania będące w Sejmie w opozycji.

Uprawnienia procesowe i kontrolne powinny być zbliżone do uprawnień przysługujących prokuratorom.

5. Stały nadzór nad służbami specjalnymi jest niezbędny, zwłaszcza w dobie stałego rozwoju wysoce wyspecjalizowanych narzędzi służących inwigilacji. Nadzór ten musi także minimalizować możliwość wykorzystania służb specjalnych do walki politycznej, zwłaszcza z opozycją.
6. Nadzorem winny być objęte wszystkie służby, z wyjątkiem służb wojskowych. W stosunku do nich należy zabezpieczyć zachowanie tajemnicy przy sprawowaniu uprawnień kontrolnych, zatem kontrolerzy winni wywodzić się z wojska i mieć najwyższe certyfikaty bezpieczeństwa.
7. Instytucja skargi na działania służb specjalnych jest warta wprowadzenia. W polskich warunkach mogłaby być kierowana do sejmowej Komisji do spraw służb specjalnych, ale po wzmocnieniu jej uprawnień i niezależności zgodnie z uwagami zawartymi w pkt 2 niniejszej opinii. Prawo do składania skargi powinien mieć każdy, a zatem nie tylko obywatele polscy, ale także innych państw oraz osoby prawne (np. partie polityczne, stowarzyszenia, związki wyznaniowe, związki zawodowe, itp.).
8. Taki obowiązek informacyjny można rozważyć, ale tylko odnośnie obywateli RP. Obowiązek poinformowania powinien spoczywać na tym organie, który otrzymał zgodę na stosowanie środków kontroli operacyjnej. Obowiązek ten winien być realizowany w ściśle określonym czasie, np. w ciągu 2 miesięcy od zakończenia kontroli informacyjnej i winien być połączony z informacją, jak materiały zdobyte podczas kontroli poddano zniszczeniu.
9. –

/prof. Marek Chmaj/